

ANGELOLOGIE – EPISTEMOLOGIE STAROVĚKU

JAK SE VYSVĚTLOVAL SVĚT KDYSI – A JAK DNES

Přednášející: RNDr. Emil Páeš, CSc.

Semestr: Podzim 2011

Obsah a cíl kurzu

Budeme objevovat, co znamenala nauka o bozích a andělech. Zjistíme, že staré mýty obsahují reálné poznatky v obrazné podobě. Dějiny lidstva i původ přírody se kdysi vysvětlovaly z úhlu pohledu jiného paradigmatu myšlení. Toto paradigma bylo svým způsobem také vědecké, protože usilovalo utřídit tehdejší zkušenost do racionálního systému. Porovnáme dvě paradigmaty:

- a) platonské – užívající praobrazů a syntetického myšlení (převládalo do konce středověku)
- b) demokritovské – založené na atomismu a redukcionismu (převládlo v novověku)

Pět fenoménů z kulturních dějin, biologie a chemie nám poslouží jako pracovní příklady. Budeme o nich uvažovat dvěma způsoby, ve dvou paradigmatech současně. Zjistíme, že stejné jevy se v obou paradigmatech vysvětlují různým způsobem a každé paradigma lépe vysvětluje jiný typ jevů. Moderní paradigma umožnilo pochopit mnohé, co starověk vysvětlit nemohl. Platí to však také obráceně: z platonského obrazu kosmu lehce plynou vysvětlení pro jisté třídy jevů, pro něž současná věda poskytuje příliš složitá nebo žádná vysvětlení.

Posluchač by měl dojít k zážitku vysvobození ze sugescí jednoho paradigmatu. Každé paradigma zdůrazňuje a upoutává naši pozornost k těm jevům, které zapadají do jeho obrazu světa – a jiných jevů si nevšímá, zamlčuje nebo snižuje jejich význam. Opravdový badatel nesmí do vědeckých závěrů podvědomě zabudovávat některý filosofický obraz světa jako samozřejmost – ale má vědomě pracovat s různými paradigmaty jako s pohyblivými a předběžně rovnocennými alternativami.

Práci s konkrétními příklady, jak vzniká poznání, dospějeme k širší, celistvější metodologii – překonávající paradigmatickou omezenost tím, že vědomě pracuje s podvědomými obsahy každé kulturní epochy. Ukážeme si, jak musí být tři složky – zkušenost, rozum a intuice – správně zkloubeny v každém poznatku. K takové celistvé moudrosti – sofiologii – směřovalo vícero slovanských myslitelů.

Harmonogram: Pět setkání v rozsahu 2 hodiny přednášky + 2 hodiny seminář/diskuse

1. Periodicita dějin I. Mozkové hemisféry, rytmus Slunce a Měsíce

Sperry, Kleitmann a Erickson objevili funkční lateralizaci hemisfér mozku a rytmus jejich aktivity. Stejný objev učinili indiští jogíní introspektivně o dva tisíce let dříve. Střídání obou psychologických vzorců lze pozorovat nejen u jednotlivce, ale také v dějinách kultury, lidstva jako celku. Podmiňuje dějiny myšlení (střídání soustav pravdy), dějiny umění (realistická a abstraktní malba) i dějiny vědy (indukce, dedukce). V náboženské tradici je tento rytmus znám jako rytmus archandělů Slunce a Měsíce, Michaela a Gabriela.

2. Periodicita dějin II. Endokrinní systém, rytmus světové puberty

Psychický vzorec typický v individuálním životě pro dospívání, se vynořuje i kolektivně jako dějinná epocha romantismu. Romantismy se opakují periodicky v celosvětovém měřítku. Transfigurace hodnot a změna nálady promění všechny filosofické, náboženské i umělecké instituce, zasahuje také vědu a změni politické uspořádání světa. V mezifázi tohoto rytmu lze naopak pozorovat, jak se stupňují duševní vzorce spjaté se stařeckou psychikou. Staré národy chápali tento rytmus duševního omlazování a stárnutí světa jako periodické zjevení božstev nebo archandělů Venuše a Saturnu, Anaela a Orifiela.

3. Fraktální struktura lidského těla. Hlava jako zmenšený celý člověk

Astromedicína středověké Evropy chápala hlavu jako zmenšeného člověka: části hlavy korespondovaly s částmi trupu. Ke stejnému objevu nezávisle došli čínští akupunkturisté. Z hlediska darwinovské mozaikové evoluce takový vztah nemohl vzniknout. A přece ho lze potvrdit z mnoha hledisek: anatomického, funkčního, histologického, ontogenetického, fylogenetického i z hlediska subjektivního psychického prožívání.

4. Synchronní konvergence v evoluci přírody. Zvěrokruh jako evoluční posloupnost starověku

Zvířata a rostliny se často vyvíjejí konvergentně k analogickým formám, které nejsou ani zděděny ani výsledkem stejného prostředí. Naznačuje to, že v evoluci působí třetí síla, kromě dědičnosti a prostředí, a proto typologické myšlení v biologii má své oprávnění. Porovnáme tyto konvergence s posloupností dvanácti praobrazů starověku. Zvěrokruh byl evoluční hypotézou starých Peršanů, Babylóňanů, Řeků a Egyptanů.

5. Biochemie sedmi planetárních kovů. Pohled alchymie a pohled moderní

Sedm kovů známých ve starověku nahlížela alchymie jako korespondence sedmi duchovních archetypů symbolizovaných planetami. Alchymická koncepce kovů pravdivě zachycuje řadu jejich vlastností, které byly objeveny až ve 20. století pomocí přístrojové techniky. Tyto poznatky umožnily alchymistům částečně úspěšně léčit. Není zřejmé, jak toto poznání získali a proč kovy vykazují právě tyto vlastnosti a funkce v živých systémech.

Doporučená literatura:

Páleš E.: *Sedm archandělů. Rytmus inspirace v dějinách kultury a přírody*. Sophia, Bratislava, 2007, 144 s. ISBN 978-80-968045-7-3

Páleš E.: *Štúrovská koncepcia slovanskej vedy – romantický prežitok alebo predzvesť budúcnosti? Trendy v metodológii a filozofii vedy, ktoré dávajú za pravdu Štúrovcom*. Konferencia „Nové kontexty života a diela Ľudovíta Štúra“, Modra, 28. októbra 2010.

RNDr. Emil Páleš, CSc. (1966) vystudoval kybernetiku a vyučoval počítačovou lingvistiku na katedře umělé inteligence MFF UK v Bratislavě. V letech 1989 – 94 vedl výzkumnou úlohu „Počítačový model slovenštiny“ na Jazykovědném ústavu Ľudovíta Štúra SAV. Roku 1993 založil a dosud vede nadaci Sophia, na jejíž půdě vzniká řada vědeckých, uměleckých a praktických podnětů pro život. Spolu s prof. Mikuleckým získal r. 2004 od Society of Integrated Studies cenu Zdeňka Kleina pro nejlepší transdisciplinární práci z neuroendokrinologie a lidské etologie za článek o periodické světové pubertě a 500-letém rytmu romantismu (*Neuroendocrinology Letters*). Svůj původní výzkum úspěšně prezentoval na několika zahraničních univerzitách a kromě našeho pracoviště je pozván do Kalifornského institutu integrálních studií v San Franciscu.